

tében, ezek illékonyágát nyelviileg is sikerül érzékelhetővé tenni: „ezután már minden csak kevesebb lett / amikor alább ereszkedtünk a Yosemite / gótikus fenyeves-kolosszusai közé / s utána a virág-gyerekek zümmögését szá-guldva szétroncsoló autók fényözöné-be” (*Nyári hajnal a Tioga-tónál*).

A múltbeli emlékek felidézése mellett a versek énjét a saját – több nyelven és többféle térben kibontakozó – identitása foglalkoztatja („Ennyire más a hold, mint Angliában? / S hová hajó-zom én, ki jóllehet magában / magyarul él, még három nyelven próbál / létezni: angolul, lengyelül, indonézül” – *Ma-kasszár és Ambon közt...*), ezek egymás mellettsége pedig sajátos síkváltásokat eredményez (*Két nyelv között, Két füge-fa, Kettős képeslap* stb.).

A leghangsúlyosabban azonban azok a szövegek csapódnak le, amelyek valamilyen háborús, forradalommal kapcsolatos mozzanatot jelenítenek meg, vagy amelyek a jövő ijesztő vízióit tartalmazzák. Ezek olykor helyzet-elemzés-szerűek: „Ha lázadok ma / azért teszem, mert elborzadva látom: /

kerge eszmék hogyan tenyésznek friss fejekben.” (*Egy hajdani lázadó újra lázad*); máskor a beszélő én a fájdalom tárgyiasításával – „francia katedrális könyöklő angyala / siratja az értelmetlen halált” (*Első világháborús emlék*) – vagy cinikus hangvételű szólammal próbálja kivonni magát az ilyen világból: „Ebben a jövőképből egyedül az vigasztal, / hogy már unokánk is túl lesz a negyvenen, / így neki is voltak élhető évei, / mert ami ezután jön, az maga a pokol” (*London 2056*).

A vígoperától kölcsönvett, lovagi idillt ígérő cím és a kötet bús, pesszimizista zárása közötti feszültség ki-egyensúlyozására/megszelídítésére számos korhangulatot, életérzést meg-ragadó, hol epikusabb, hol látvány alapján kibontakozó gondolati tartalmú vers található a kötetben, s végül is inkább arra a következtetésre lenne szerencsés jutnunk, amit a *Válasz egy gyakran feltett kérdésre* című alkotás fogalmaz meg: „köszönöm, magunkhoz / és a világhoz képest igen, / köszönöm, jól vagyunk.”

Codău Annamária

„SZÓRAKOKTATÁS” A TÁRSALGÁSRÓL Pléh Csaba: *A társalgás pszichológiája*

■ Nem könnyű élvezetesen és mégis kellő tudományos megalapozottsággal írni. Ez különösen igaz akkor, ha az ember egy olyan tudományág képviselője, mint a pszichológia vagy a nyelvészet. Ez az állítás azonban halmozottan igaz a kettő házasságából született pszicholingvisztika kiváló ismerője vonatkozásában. A fenti könyv szerzőjének mégis sikerült ez a fajta „bűvésztűrk”, ráadásul nem is akárhogyan. Pléh Csaba nemcsak egy igen részletes és szakirodalmilag gondosan alátámasztott, de egyúttal rendkívüli igénnyel és a személyiségére oly jellemző embercentrikussággal for-

málta meg ezt az írást, ahogyan csak egy verbéli szakember teheti.

A könyv témája örökzöld jelenség, nevezetesen az emberi társalgás és annak építőkövei. A téma meglehetősen komplex mivolta folytán egy mélyreható körbejárás szükséges, amely folyamatban a szerző permanensen fogja az olvasó kezét, miközben átvezeti a nyelvészet, a pszichológia és a szociológia erdején át egészen az életszerű hétköznapi beszéd pillanatáig. Ettől a ponttól elmerülünk az emberek közötti beszélgetés, a társalgás legkülönfélébb variációiban.

Az egyes fejezeteket kisebb leckék-re bontó *Terepmunka* című részek segítenek az olvasónak kipróbálni magát, lemérve az addig olvasottak megértettségét, egyúttal lehetőséget adnak arra, hogy a közelebről megismerjük a társalgás valódi arcát a hétköznapi beszélgetések folyamán. Ehhez a folyamat-hoz további szellemi erőpróbát jelentő kérdések és kérdéscsoportok társulnak minden fejezet végén az *Ellenőrző kérdések* formájában, amelyek szintén az olvasottak alapos megértését és elmélyítését célozzák.

Számtalan kutatásra támaszkodik a szerző, amelyek eredményeit szívesen megosztja az olvasóval. Ezeket rendszerint diagramok formájában közli a könyvben, így könnyítve meg, egyúttal szemléltetve az egyes kutatások által feltárt jelenségeket. A kutatások között találunk az 1900-as években lefolytatott vizsgálatokat, illetve sok olyan aktuális kutatómunkát, amely néhány korábbi kutatásnak az újravizsgálása, illetve továbbfejlesztett formája.

A könyvben szereplő jelenségeket nagyszámú példával illusztrálták, így az olvasó mindenképpen áldozatául esik az úgynevezett „szórákoltatásnak”, hiszen játszva tanulja meg a könyvben bemutatott nyelvi szituációkon keresztül, hogy mik is Grice maximái, és ezek hogyan érvényesülnek a kommunikáció során (157–164), hogyan jelentkezik az udvariasság a nyelvben (167–196), vagy éppen mik a beszélőváltás jellemzői kisgyermeknél (216–218). A példák naprakészek és változatos forrásokból származnak: találunk itt Facebook- bejegyzéseket, baráti beszél-

getéseket, iskolai jeleneteket, irodalmi idézeteket, sőt még a szerző családi beszélgetéseiből is szemezgethetünk. Ha a könyv elolvasása után valakinek mégis maradnának tisztázatlan fogalmak a fejében a társalgás birodalmában tett kalandozás után, a könyv végén szereplő *Fogalomtár* részben (375–381) egyszerű és világos nyelven megfogalmazott ismertetést olvashat ezekről.

A bőséges irodalomjegyzék lehetővé teszi a hazai és külföldi szerzők ilyen irányú műveiben való elmélyedést, illetve utánajárást, egyúttal kiváló alapját képezheti egy későbbi nyelvészeti, pszichológiai, vagy éppen pszicholingvisztikai kutatásnak. Így válhat ez a könyv egy könnyed délutáni olvasmányá a társalgás iránt érdeklődőnek, szakkönyvvé a kommunikáció kutatóinak, vagy éppen tankönyv, esetleg segédkönyv a főiskolai hallgatóknak.

Alapos kutatáson alapuló, szemléletes és az életből vett példákkal illusztrált, könnyed világos stílusban megfogalmazott mű. Pléh Csaba írása mindezen jellemvonásokat magán hordozza, noha jóval többet nyújt azoknál. Olyan szellemi utazásra invitál a hétköznapi emberi beszéd világába, amely önmagában a kutatások végtelen kincstárának bizonyul. Azonban eme hosszú és izgalmas utazás közepette sem feledkezik meg könyvének valódi főszereplőjéről, arról a személyről, aki ezt a kutatást inspirálta, és akinek el-évülhetetlen szerepe van ennek a műnek a megszületésében: a társalkodó emberről. Rólunk.

Kárpáti László

